

Лях-Породько О. О., <https://orcid.org/0000-0003-4165-1646>

Горбаченко А., Лях-Породько С. О.

## УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У МІЖНАРОДНИХ СТУДЕНТСЬКИХ ЗМАГАННЯХ 1920-1930-х РОКІВ

Національний університет фізичного виховання та спорту  
України

**Анотація.** У статті здійснено аналіз особливостям участі українців у міжнародних студентських змаганнях у 1920-1930-х роках ХХ століття. Насамперед мова йде про українську молодь яка вимушено опинилась в еміграції. Бо Україна тих років була безжально розшматована й окупована срср, Польщею, Румунією, Чехословаччиною. З'ясовано, що українці за кордоном активно розвивали міжнародну діяльність. Зокрема, у контексті студентських й молодіжних організацій, як наприклад ЦеСУС – Центральний Союз Українських Студентів. Хоч Україна не мала у ті роки своєї державності (бо її окупували сусідні країни), але студентська молодь мала змогу брати участь у міжнародних спортивних змаганнях. Саме у 20-30-х роках активність українців була надзвичайною й помітною, незважаючи на всі політичні, спортивні, економічні перешкоди.

**Ключові слова:** Україна, діаспора, студентський рух, ЦеСУС, Міжнародна конфедерація студентів, Міжнародні університетські ігри.

**Annotation.** The article analyzes the features of Ukrainian participation in international student competitions in the 1920s-1930s of the 20th century. First of all, we are talking about Ukrainian youth who were forced to emigrate. Because Ukraine in those years was ruthlessly torn apart and occupied by the USSR, Poland, Romania, Czechoslovakia. It was found that Ukrainians abroad actively developed international activities. In particular, in the context of student and youth organizations, such as TseSUS - Central Union of Ukrainian Students. Although Ukraine did not have its own statehood in those years (because it was occupied by neighboring countries), student youth had the opportunity to participate in international sports competitions. It was in the 20s-30s that the activity of Ukrainians was extraordinary and noticeable, despite all political, sports, and economic obstacles.

**Keywords:** Ukraine, diaspora, student movement, TseSUS, International Confederation of Students, International University Games.

**Актуальність теми дослідження.** У серпні 2025 року був прийнятий Закон «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу». В якому серед іншого зазначається про підвищення інтересу суспільства до історії, а надто історії України XX століття й акцентується на важливості збереження справжньої історичної пам'яті та протидії антиукраїнській пропаганді [5]. Чому на цьому акцентуємо увагу? Бо нині українські студенти без будь яких перешкод беруть участь в Універсиадах. Однак, таке було не завжди, що є дуже прикритим явищем. Особливо політичного підтексту набуває заборона участі українців у міжнародних студентських змаганнях проявилася у 20-30-х роках XX століття. Нажаль у цей час Україна була окупована. Це створювало певне підґрунтя для ворожої пропаганди. Вочевидь зараз ми маємо нагоду протидіяти антиукраїнській пропаганді яка була в минулому, нині й у майбутньому. Саме це й актуалізує обрану нами тему дослідження.

**Мета дослідження** – здійснити аналіз та виявити особливості участі українців у міжнародних студентських змаганнях у 1920-1930-х роках.

**Методи дослідження:** аналіз науково-методичної літератури, першоджерел та мережі Інтернет, описовий метод.

**Результати досліджень.** Українські спортсмени беруть участь в Універсиадах з 1993 року у літніх та з 1995 року – зимових. Бо у 1991 році Україна відновила свою незалежність. Однак у 1920-1930-х роках геополітична ситуація була іншою. Україна була в окупації. Але не зважаючи на це українські студенти активно діяли на міжнародній арені й зокрема брали участь у студентських змаганнях. Цей же період характерний ще тим, що окупанти своєю антиукраїнською діяльністю намагалися перешкодити українцям бути повноправними членами міжнародної студентської спільноти.

У ці роки надзвичайну роль у студентському житті української молоді відіграв ЦеСУС (Центральний Союз Українських Студентів) [1]. Щоб хоча б трошки досягнути традиції та масштаби діяльності ЦеСУСу коротко розповімо історичні деталі та факти функціонування. Отже, Центральний Союз Українських Студентів був створений у Празі 1 1922 році. Об'єднував студентів українського походження поза межами срср. Це і не дивно. До ЦеСУС у різні роки долучились такі українські студентські організації: Професійна Організація Українського Студентства, Комітет Українського Студентства Буковини, Союз Українських Студентських Організацій у Румунії, Союз Українських Студентських Організацій під

Польщею, Союз Українських Студентських Організацій в Німеччині та Данцігу, Союз Підкарпатських Українських Студентів, Націоналістична Організація Українського Студентства «Зарево», Товариство Української Студіюючої Молоді ім. М. Міхновського, Товариство українських студентів-католиків «Обнова», Об'єднання Православних студентів, Союз Українських Студентських Товариств Америки, Союз Українських Студентів Канади, Централь Українського Студентства Австралії, Союз Аргентинсько-Українських Студентів, Союз Українських Студентських Товариств в Європі. Таким чином, ми бачимо, що українські студенти вільного світу, тобто цілого світу, об'єдналися в єдине ціле. Навіть тоді коли були позбавленні державності рідного краю.

Водночас ЦеСУС здійснював плідну й масштабну міжнародну діяльність в обороні прав і свобод українського студентства зокрема й України в цілому. Для ефективної праці ЦеСУС долучився до: Міжнародна Студентська Конфедерація (українська репрезентація була прийнята до СІЕ ще 1921 року, перед заснуванням ЦеСУС), Міжнародна Студентська Служба, Інтернаціональна Студентська Ліга, Міжнародний Союз Студентів, Координаційний Осередок Національних Студентських Союзів, Світова Університетська Служба.

Серед різних напрямів діяльності ЦеСУС значну увагу приділяв спорту й олімпійському руху. Наприклад, у 1925 році ЦеСУС отримав запрошення для участі у міжнародних студентських змаганнях. Часопис «Свобода» із США, який жваво висвітлював міжнародну діяльність українського студентства, помістив цей лист на першій шпальті. Це підтверджує важливість цих змагань для українців. Адже виступити у міжнародних змаганнях й презентувати Україну у час її окупації, це важливе світове визнання й демонстрація незламності українського народу. Цитуємо уривок звернення: «Міжнародний університетський олімпійський комітет. Міжнародна Олімпіада штуки, науки та спорту. Рим, серпень – вересень 1926... Згідно побажання останнього Конгресу С. І. Е. в Варшаві, відбудеться в Римі, в Італії в місяцях серпню – вересню 1926 року, Перша Міжнародна Університетська Олімпіада штуки, науки та спорту. Ціль яку собі ставить ця велика маніфестація, це створити удосконалену людину в фізичнім та духовім відношенню. Ця маніфестація буде епитеозою студентської молоді цілого світа яка знов приверне традицію великих старинних Греків, які голосили, що треба виховувати тіло та душу в цілковитій гармонії, щоби можливо було і в такий спосіб досягнути досконалість людського роду... Як

вже було постановлено на посліднім засіданню Конгресу С. І. Е. в Кракові, має бути уконстантований Міжнародний Університетський Олімпійський Комітет з представником кожної студентської централі члена С. І. Е. - і тому просимо подати нам якнайскорше імя та прізвище вибраного делегата, якого би Ваша централя хотіла мати в Олімпійськім Комітеті. Ми просимо о ласкаву відповідь та остаємось з запевненням нашого товариського поважання» [4, с. 1]. У цьому заклик у бачимо важливий момент – українського представника долучають до членів міжнародної спортивної організації.

Тут варто уточнити, що у ці роки Міжнародна Студентська Конфедерація (CIE) під своїм патронатом організовувала студентські змагання під різними назвами: 1923 (Париж) - International Universities Championships, 1924 (Варшава), 1927 (Рим), 1928 (Париж) - Summer Student World Championships, 1930 (Дармштадт), 1933 (Турин), 1935 (Будапешт), 1937 (Париж), 1939 (Монте Карло) - International University Games.

Беручи до уваги вище наведений документ із зверненням до ЦеСУС, слід відмітити, що у 1926 році з якихось причин не відбулись змагання. Вони були організовані у 1927 році у Римі. Чи брали українці у них питання відкрите.

Подібна плутанина або ж технічна помилка у роках чи містах зустрічається у статті В. Климовського «Міжнародня Студенська Олімпіяда». Про українця учасника змагань автор пише наступне: «В 1924 р. на Міжнародній Студенській Олімпіаді в Парижі брав також участь українець студ. Фовицький, який в тодішньому часі студіював Спортову Академію в Берліні» [3, с. 7]. Знову є певна не ясність з фактами. Якщо мова йде про рік 1924, тоді змагання відбулись у Варшаві. Якщо мова йде про місто проведення, тоді це 1923 рік.

У цій же статті автор актуалізує й закликає українську молодь брати участь у міжнародних студентських змаганнях у 1930 році у Дармштадті: «В серпні 1930 р. буде відбуватися Міжнародня Студенська Олімпіяда в Дармштадті, в Німеччині. Завданням українських студентів-спортовців є взяти участь в цій Олімпіаді. Дуже добре було б, якщо могла б взяти участь дружина копаного м'яча. Ця ділянка спорту могла б на міжнародному полі конкурувати і то навіть з певним успіхом» [3, с. 8]. ЦеСУС отримав запрошення брати участь у міжнародних змаганнях й сповістив про це своїх членів-організацій. На жаль нам не вдалося поки, що з'ясувати що було конкретно зроблено для участі українців. Але відомо, що на заклик ЦеСУС ніхто не зі спортовців не відгукнувся. Це звісно є дивним і потребує додаткових ретельних досліджень.

Офіційний пресовий орган ЦеСУС «Студенський вісник» у 1931 році сповіщав про майбутні студентські міжнародні змагання 1933 та 1935 років [2]. Однак, нам не відомо чи брали у них українські представники.

У 1937 році українці ретельно готувались до участі у змаганнях у Парижі. Але несподівано або ж природно виникли перешкоди зі сторони антиукраїнських комуністичних елементів у Франції, а також що є дивним на перший погляд, від організаторів та ще й від ФІФА!!! Отже, українці вже були полагодили всі організаційні питання з поїздкою футбольної команди до Парижу, як удар у спину постала позиція французьких студентських представників, які у цьому часі налагоджували зносини з радянським союзом. А враховуючи, ненависть комуністичного режиму до української діаспори, то стає зрозумілим, що вони робили все, щоб зашкодити українцям. Коротко справа була так: з початку українська делегація готувалась їхати, потім представники організаційного комітету виступили про не допуск саме українців, згодом рішення Президії міжнародної студентської організації цю заборону було скасовано. Це була справжня перемога українців. Однак у справу втрутилась міжнародна футбольна організація – ФІФА. Враховуючи, що українці не є членами цього союзу, ФІФА заборонила їм участь у змаганнях. Сюди варто додати тиск державних органів Франції, які полагоджували політичні зв'язки з срср [6]. Таким чином, на угоду комуністам з срср, комуністи з Франції та посіпахи з ФІФА завадили українській футбольній збірній взяти участь у міжнародних змаганнях. К і тоді, так і зараз спорт не поза політикою. Ми маємо протидіяти антиукраїнській пропаганді!

### **Висновки.**

Український студентський рух у 20-30-х роках ХХ століття згуртувався навколо ЦеСУС. До його лав долучились українці цілого світу. ЦеСУС презентував українську молодь на міжнародній арені, де спорту було приділено значну увагу. У цей час українці брали участь у міжнародних студентських змаганнях й гідно презентували Україну. Водночас антиукраїнські елементи по всяк час намагалися зашкодити українській репрезентації. Бо участь українців у міжнародних змаганнях під національним прапором та з гімном «кололо очі й вуха» ворогам, насамперед комуністам з срср, польським націоналістам тощо. ЦеСУС й українська громадськість вдало протидіяла ганебним антиукраїнським заходам, виборюючи право на свободу.

**Перспективи подальших досліджень** передбачають детальний аналіз розвитку спорту й олімпійських ідей серед українського студентства в США, Канаді, Європі, Південні Америці.

**Список літератури.**

1. Гуменюк О. А. Центральний Союз Українського Студентства - провідна організація української студентської еміграції в культурно-освітній сфері. Гілея: історичні науки, 2011. Вип. 45. С. 110 – 118.

2. З життя чужинного студентства. Студенський вісник. 1931. Ч. 3 – 4. С. 21.

3. Климовський В. Міжнародня Студенська Олімпіада. Студенський вісник. 1929. Ч. 7-10. С. 7 – 8.

4. Міжнародний університетський олімпійський комітет. Свобода (США). 1925. Ч. 99. С. 1.

5. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text>

6. ЦеСУС: 1908-1918-1938. В роковини. Українське студентство в минулому та сучасному. 1938. Видала культ.-освітня референтура ЦеСУСа. 30 с.